

Aineistolajityöryhmän kokous 2.5.2013

- 1. Ryhmän toimeksianto
- 2. Järjestelmien nykytilanne
- 3. Aineistolajit MARC 21:ssä, Kirjastoaineistojen kuvailusäännöissä ja RDA-standardissa
- 4. Työsuunnitelman teko
- 5. Seuraava kokous

AINEISTOLAJITYÖRYHMÄN KOKOUS

Aika: 2.5.2013 klo 12.00-16.00

Paikka: Kansalliskirjasto, Teollisuuskatu 23, sali D326

Läsnä: Susanna Aakko (HelMet), Marko Happonen (Axiell), Ulla Ikäheimo (Kansalliskirjasto, pj), Ere Majjala (Kansalliskirjasto), Eeva-Riitta Peltonen (Tampereen kaupunginkirjasto), Maini Saloheimo (BTJ)

Poissa: Ari Ahlqvist (Kansalliskirjasto), Mikael Bäckman (Open Library Solutions)

1. Ryhmän toimeksianto

Katve-ryhmän pöytäkirjasta 6.3.2012:

"Axiellin asiantuntijaryhmältä on tullut aloite työryhmän perustamiseksi yhtenäistämään aineistolajien nimityksiä kansallisesti.

Järjestelmät tulkitsevat kiinteämittaisia kenttiä, ja perinteisesti ovat nimenneet niitä eri tavoin. Yhteiskäyttö on ongelmallista. Mm. yhteisluettelo vie kohti yhdenmukaistamista. Liittyy myös uusiin luettelointisääntöihin (0-alue) - RDAssa tullaan menemään vielä tarkemmalle tasolle aineistolajien määrittelyssä.

Keskusteltiin siitä, kuinka kattava listasta pitäisi tulla. Todettiin myös, että määräystä tai standardia tuskin voidaan laatia, mutta suosituskin olisi hyvä. Lisäksi listan jatkuvasta ylläpidosta tulee huolehtia niin, että uudet aineistolajit saadaan mukaan. Korostettiin myös sitä, että ryhmän pitäisi olla käytännönläheinen eikä teoreettinen.

Puheenjohtaja esitti, että luotaisiin laajennettavissa oleva aineistolajientologia ja sille ylläpitoryhmä. Ryhmä voi toimia virtuaalisesti. Kaikkien järjestelmien ja kaikkien kirjastotyyppien edustus on varmistettava. KDKlla on käytettävyyseri, joka voisi myös käyttää valmista suositusta.

Päätettiin, että Tommi Jauhiainen kutsuu ryhmän koolle. Katve-ryhmäläiset ilmoittavat omista organisaatioistaan jäsenet. Perustetaan s-postilista. Kokouksessa ilmoitettiin jo seuraavat jäsenet:

- Kansalliskirjasto: Ulla Ikäheimo ja Ari Ahlqvist
- BTJ: Maini Saloheimo
- Axiell: Esa Peltonen
- HelMet: Susanna Aakko hoitaa > Yrjö Lindegren (ilmoitettu 7.3.)"

Ryhmä ei käytännössä aktivoitunut, vaan Katve-ryhmän kokouksessa 5.3.2013 sovittiin, että Ulla Ikäheimo kutsuu uudelleen ryhmän koolle. Myös ryhmän kokoonpano on tarkentunut. Tässä kokouksessa mukana oli myös Kansallisen digitaalisen kirjaston asiakasliittymän Finnan edustajana Ere Majjala Kansalliskirjastosta. Kirjastojen käyttämät aineistorajaukset ja lajikoodit vaikuttavat suoraan Finnan aineistotyyppirajauksiin.

2. Järjestelmien nykytilanne

[Linkit](#) eri järjestelmien nykytilanteeseen.

Axiellilla on kolme eri kirjastojärjestelmää (Pallas, Origo ja Aurora) ja Areena-portaali yleisön käyttöön, käytännössä neljä erilaista aineistolajilistausta. Aineistolajit perustuvat MARCin kiinteiden kenttien koodeihin. Koodit ovat eritasoisia ja niitä käytetään eri kirjastoissa jonkin verran eri tavoin. HelMetin aineistolajit perustuvat aineiston muotoon, ei sisältöön (esim. musiikki- ja puheäänitteitä ei erotella). Kiinteitä kenttiä ei käytetä MARCin mukaisesti, vaan aineistolajikoodit merkitään erikseen tietueisiin. Käytännössä lähes kaikki koodit voidaan palauttaa MARCiksi.

Voyager-kirjastoissa ohjeistetaan käyttämään MARCin kiinteitä kenttiä mahdollisimman tarkkaan. Kukin kirjasto ja tietokanta on voinut niiden mukaan tehdä omat aineistorajauksensa, erillisistä Voyager-aineistolajilistausta ei varsinaisesti ole. BTJ:n tietueissa myös kentät ovat formaatin mukaiset ja kukin kirjastojärjestelmä näyttää sitten aineistolajit omalla tavallaan. Finnan aineistorajauksiin vaikuttaa se, että dataa saadaan kirjastojen lisäksi myös arkistoista ja museoista ja formaatteja on useita (eri MARCin, Dublin Core, Lido...). Rajauksia ei voi tehdä, ellei kaikissa tietueissa ole samoja ominaisuuksia.

3. Aineistolajit MARC 21:ssä, Kirjastoaineistojen kuvailusäännöissä ja RDA-standardissa

MARC 21: [Nimiö, 007](#) - Ulkoasu koskevat informaatiokoodit, [008](#) - Informaatiokoodit, lisäksi 336 ja 337

Kirjastoaineistojen kuvailusääntöjen (ISBD Consolidated) [sisältö- ja mediatyypit](#) (MARC 21:n 336 ja 337)

[RDA Content types](#), [Media types](#), [Carrier types](#) - linkit MARC-formaatista. Suomen- ja ruotsinkieliset käännökset RDA-termeistä ovat vielä kesken. RDA-termeistä on myös englanninkielinen rekisteri [RDA Vocabulary](#)

Kansalliskirjaston ja BTJ:n yhteistyönä on tekeillä kuvailijan avuksi [Metatietosanasto](#) - [wiki](#), jossa on myös aineistolajisanasto.

4. Työsuunnitelman teko

Aineistolajeilla rajaaminen on tarpeen 1) asiakaspalvelun ja 2) tilastojen takia. Todettiin, että aineistolajityöryhmän ei tarvitse eikä pidä keksiä omia termejä, vaan tukeudutaan olemassaoleviin ja muiden työryhmien valmistelemiin sanastoihin. Erilaisilla kirjastoilla on erilaisia tarpeita aineistojen ja asiakaskunnan mukaan (esim. opinnäytteet, pienpainatteet, konsolipelit, blu-ray -levyt...). Aineistoja myös tulee koko ajan lisää ja vanhoja jää pois. Osakohteiden hakeminen ja rajaukset on myös muistettava. Sanaston täytyy olla joustava. Keskusteltiin ontologiatyyppisestä ratkaisusta, jossa on eri hierarkiatasoja - osa kirjastoista käyttää tarkempia rajauksia, osalle riittää ehkä yksi taso.

Kansalliskirjasto korostaa, että kuvailusääntöjen ja formaatin noudattaminen on tärkeää. Yhtenäisten koodien pohjalta voidaan tehdä monenlaisia rajauksia ja antaa koodien yhdistelmille haluttuja nimiä. Melindan ja erityisesti Finnan rakentaminen on helpompaa, kun sääntöjä on noudatettu.

Työryhmä jatkaa asian työstämistä wikisivuillaan. Eeva-Riitta Peltosen tekemä kooste kaikkien järjestelmien lajikoodeista lisätään sivuille, samoin Axiell-kirjastoille noin vuosi sitten tehty uudistamishdotus. Ulla Ikäheimo tekee tämänhetkisen RDA-käännöksen mukaisen listauksen sisältö-, media- ja tallennetyypeistä ja vertaa niitä koosteeseen. Finnan jo tällä hetkellä hierarkkista aineistolajien rakennetta testataan RDA:ta vasten.

5. Seuraava kokous

Ulla Ikäheimo tekee Doodle-kyselyn elokuun puoleessa välissä. Kokous pidetään ennen Katve-kokousta, joka on 1.10.